

МАСОФАВИЙ ЎҚИТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ

**Термиз давлат университети “Архитектура ва қурилиш” факультети
катта ўқитувчиси Дўсбеков Тўйчи Менгнорович**

АНОТАЦИЯ: Замонавий метод мустақил ижтимоий-иқтисодий ривожланиш йўлини танлаб олган Олий таълим соҳасини ҳам собит кадамлик билан ислох қилиб бормоқда. Айниқса, “Таълим тўғрисида” ги Қонун ва “Кадрлар тайёрлаш миллий дастур” қабул қилинган, бу борадаги ишлар кенг кўламда, юқори даражаларга эришилди. Ушбу ҳужжатларнинг талаблари асосида билим ва касб-хунар эгаллашга бўлган эътибор кучайиб кетди. Шу туфайли таълим-тарбия тизимида янги илмий-услубий ёндашувлар кириб кела бошлаган. Масофавий ўқитишда замонавий ўқитиш метод ва дастурлари вужудга кела бошлаган.

КАЛИТ СЎЗЛАР: Интернет, Hemis, Tersu, ZOOM, Масофавий ўқитиш, Замонавий таълим, Очик онлайн курслари, Олий ўқув юртлари, Очик университетлар, Электрон матнлар, Метод, таълим, жорий этиш, жараён, педагог, талаба, тингловчи, фикр мулоҳаза.

MODERN EDUCATION IN DISTANCE LEARNING

**Dusbekov Tuychi Mengnorovich, Senior Lecturer, Faculty of Architecture
and Construction, Termez State University**

ANOTHER: The modern method is steadily reforming the field of higher education, which has chosen the path of independent socio-economic development. In particular, after the adoption of the Law on Education and the National Training Program, the work in this area has reached a high level. The focus on acquiring knowledge and skills based on the requirements of these documents has intensified. Due to this, new scientific and methodological approaches began to enter the education system. Modern teaching methods and programs have begun to emerge in distance learning.

KEYWORDS: Internet, Hemis, Tersu, ZOOM, Distance Learning, Modern Education, Open online courses, Universities, Open universities, Electronic texts, Method, education, introduction, process, teacher, student, listener, feedback.

Янги педагогик метод ва ахборот технологияларини ўқув жараёнига жорий этиш кўламини кенгайтириш, бу йўналишда илғор тажрибаларни тадбиқ этиш.

Таълим ва тарбия жараёнида ўқитувчи (педагог) лар томонидан интерфаол методларнинг ўринли, мақсадли, самарали қўлланилиши таълим оловчи (ўқувчи, талабалар) да мулоқотга киришувчанлик, жамоавий фаолият юритиш, мантиқий фикрлаш, мавжуд ғояларни синтезлаш, таҳлил қилиш, турли қарашлар орасидаги мантиқий боғлиқликни топа олиш қобилиятларини тарбиялаш учун кенг имконият яратади.

Веб-сервис 21-аср бошларига келиб, АҚШда икки йиллик ва тўрт йиллик олий ўқув юртлари муассасаларининг ярмидан кўпи масофавий таълим курсларини, биринчи навбатда 100 мингдан ортиқ турли хил онлайн курс талабаларнинг қарийб тўртдан бир қисми Интернет орқали ўқиш йўлини танлади. Масофавий таълим олишнинг умумий мақсадига эришиш учун қайта сертификатлаш, меҳнат кўникмаларини ошириш, ногиронлиги бўлган жисмоний шахслар ва фаол ҳарбий хизматчиларни ўз ичига олади.

90-йилларда бошланган назарий тенденция видео, аудио ва бошқа мультимедиаларга нисбатан кучли алоқада бўлсада, амалда энг муваффақиятли дастурлар асосан электрон матнлар ва оддий матнли алоқалардан фойдаланилган. Бунинг сабаблари қисман амалий инструкторлар кўпинча ўз мультимедиаларини ишлаб чиқарадиган дастурларни ўз ичига олади, аммо масофавий ўқитишнинг асосий тушунчаларини акс эттиради. Энди у ўқитувчилар ва талабалар ўртасидаги мулоқотни енгиллаштириш усули сифатида, шунингдек, ўқувчилар ўртасида анъанавий ўқув хоналарида ёки ўқитувчиларнинг хоналарида маълумот алмашиш билан боғлиқ бўлган вақт чекловларини олиб ташлаш орқали кўриб чиқилмоқда. Таълим тизимлари мавжуд бўлсада шунга ўхшаб ўз-ўзидан ишлаш тизимлари ҳар хил ўқув турлари, одатда расмий таълим шароитларида бошқалар билан ўзаро муносабатларни талаб қилиш ва мослаштиришда чекланган воситаларга эга.

Масофавий ўқитишнинг замонавий ўқув курслари рақамли ўқитиш материаллари, электрон тинглаш, суҳбат хоналари ва синовдан ўтиш учун веб-курсларни бошқариш тизимларидан фойдаланади. Виртуал (компьютер симуляция қилинган) ўқув хоналарида функционал имкониятларни олишда хусусий ва очик манбалар ҳам кенг тарқалган. Кўпгина тизимлар асосан асинхрон бўлсада талабаларга ўзлари хоҳлаган нарсаларга, жонли видео, аудио ва белгиланган вақтда электрон хужжатларга уланишга имкон беради.

Блоглар шаклида ижтимоий бўшлиқлар барча гуруҳ иштирокчилари томонидан ўзгартирилиши мумкин бўлган веб-сайтлар ва биргаликда таҳрирланган хужжатлар таълим шароитида балки Интернетда бўш жойларда ҳам фойдаланилади.

Веб-сервис замонавий институционал масофавий таълимнинг ўсиши билан бир қаторда Интернетга асосланган ёки шахсий таълим хизматлари, электрон репетиторлик, электрон дарслик ва илмий-тадқиқот ишлари сақланади.

Бундан ташқари, ота-оналарга маҳаллий репетиторларни ўз фарзандлари учун танлаб олишларига ёрдам берадиган кўплаб ўқув қўлланма компаниялари мавжуд. Кўпгина университетларда ўқиш, ёзиш ва асосий математикага ёрдам бериш учун баъзи онлайн репетиторлик хизматлари мавжуд докторлик номзодларига диссертация бўйича номзодларга ёрдам бериш учун онлайн курслар мавжуд. Кўплаб веб-ёрдамчи компаниялар узлуксиз таълим ёки касбий ривожланишни истаганлар учун бир қатор хизматларни таклиф қилишади.

Очик университетлар: Масофавий таълимдан фойдаланишни амалга оширадиган энг таниқли таълим муассасаларидан бири очик университет бўлиб у ҳар қандай хоҳловчиларни танлаб олади. XX аср ўрталаридан бошлаб Очик Университет ҳаракати бутун дунё бўйлаб ўсиб бормоқда, шу жумладан ногирон, ҳарбий хизматчилар ва қамоқхоналар каби норасмий талабалар томонидан олий маълумот олиш истагини акс эттирди.

Масофадан ўқитиш, истеъмол университетларида анъанавий равишда меҳнат харажатларини камайтириш учун ишлаб чиқилган иккита асосий иқтисодий моделдан фойдаланилади.

Биринчи модел капитал билан меҳнатни алмаштиришни ўз ичига олади, иккинчиси факультетларни арзон меҳнат билан алмаштиришга асосланади.

Биринчи моделнинг тарафдорлари масофавий ўқитиш, мижозлар билан ўзаро ҳамкорлик қилиш учун веб-серверлар, электрон матнлар ва мультимедиа қўшимчалари ва Интернет дастурлари каби бошланғич сармояларни камайтириш билан таъминлайди. Бироқ, анъанавий факультетлар ва маъмурий тузилмалар орқали масофавий ўқитиш дастурларини амалга оширган кўплаб муассасалар анъанавий курсларга караганда анъанавий Университет учун янада қимматга тушиши мумкинлигини аниқладилар.

Иккинчи асосий ёндашув, меҳнат учун меҳнат модели тақдимот ва баҳолаш функцияларига тақсимлаш ва баъзи функцияларни факультет тайёрламоқда. Очиқ Университетлар одатда кўмиталарни курсларни лойиҳалаштириш ва мактаб ўқувчиларига ёрдам бериш профессор-ўқитувчиларнинг қўлланмалари қолдирилмоқда. Ушбу масофавий ўрганиш моделлари таълимдаги энг катта ўзгариши факультетлар учун талабалар тажрибалари бўйича турли хил жараёнларда қатнашишини англатади.

Катта очиқ онлайн курслар 21-асрнинг биринчи ва иккинчи ўн йилларида (Коок) нинг пайдо бўлиши масофавий ўқитиш йўналиши бўйича асосий ўзгаришларни англатади. Коок ўн минглаб тенгдошларни баҳолашда жуда катта малакага эга бўлиб қисқа видеотасвирга олинган маърузалардан фойдаланади. (Коок) провайдерларининг дастлабки мақсади норасмий ўқув имкониятларини тақдим этиш. Ушбу форматни кредитлаш даражаси учун кредит ва университетларнинг сертификатларини ишлатиш бўйича тажрибалари мавжуд.

Касб-хунар таълими, шахсларни саноат ёки тижорат касблари учун жиҳозлашга қаратилган кўрсатмалардир. Бу расмий равишда савдо мактаблари, техник ўрта мактабларда ёки иш стансиал дастурларида ёки ўз вақтида ўқитиш дастурларида ёки очиқ кўникмаларни орқали олиш мумкин.

Мактабларда касб-хунар таълими нисбатан замонавий ривожланиш. 19-асрга қадар бундай таълим касблардан ташқари фақат шогирдлик билан таъминланарди. Бу вазият қисман паст ижтимоий мавқеи билан боғлиқ бўлган паст ижтимоий мавқеи туфайли масалан, классик ўқув дастуридан фарқли ўлароқ “Жентльмен учун зарур” деб ҳисобланган 19-аср давомида саноатлаштиришнинг ўсиши билан бошланғич ва ўрта мактабларда касбий таълимни жорий қила бошлади. Ушбу дастурлар аста-секин 1917 йилгача, давлат мактабларига савдо ва саноат, қишлоқ хўжалиги ва уй-жойлаштириш курсларига ёрдам кўрсатилган.

Иккинчи жаҳон уруши тугаганидан кейин информатика, электроника ва тиббий хизматларга нисбатан янги соҳаларида таҳсил олаётганларга талаб ушбу соҳаларда анъанавий коллеж таълимига алтернатив сифатида қисқа муддатли ихтисослашган ўқув дастурларига бўлган талаб катта қизиқишни уйғотди.

Замонавий Университетлар миллий штат ёки вилоят ҳукуматлари томонидан молиялаштирилиши ёки улар кўп жиҳатдан ўз талабаларига тўланадиган ўқиш ҳақиға боғлиқ бўлиши мумкинлиги замонавий турар-жой университети 30000 ёки ундан ортиқ талабаларни ўқитиш барча санъат ва гуманитар фанлар, ижтимоий фанлар, жисмоний, биологик ва ер ҳақидаги фанлар ва технология соҳалари бўйича ўқитувчилик ва аспирантларни турли технология соҳаларида ўқитилди.

Олий ўқув юртлари томонидан таклиф этилган кенгайтма хизматлари икки хил турга эга. Кўпгина ҳамдўстлик мамлакатлари ва собиқ мустамлака худудларида нуфузли ўзбек анъаналари “либерал” тадқиқотлар олиб борилишини таъкидланган. Олий университетлар юқори маълумот учун

таълимни давом эттириш ва янгилаш учун кўпроқ масъулиятни ўз зиммасига олганлиги ҳақида айтилган.

Юқорида санаб ўтилган турли мактаблар ёки хизматлардан ташқари, асосий мақсадлар катта мақсадлар бўлмаслиги мумкин, аммо бу катталар учун бирон бир таълим ёки бўш вақтни келтириб чиқариши мумкин. Улар орасида ёшлар уюшмаси, ёш аёллар уюшмаси, сиёсий партиялар ва меҳнат уюшмалари, аёллар ташкилотларини ташкил этилди. Вояга етганларнинг бошқа агентликлари асосий функциялари кутубхоналар, музейлар, ботаника боғлари ва шунга ўхшашлардан иборат. Ушбу агентликлар нафақат шахсий таълим воситасини таъминлайди балки улар кўпинча гуруҳ фаолиятини тез-тез ривожлантирадидлар ёки катталар-таълим агентликлари ихтиёрида жойлаштирадидлар. Шу билан бирга масофавий ўқитишда замонавий таълим электрон дастурлар орқали яъни Интернет, Hemis, Tersu, ZOOM платформалари барча интеграцияларни самарали боғлайди.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Илғор педагогик технология нима ва уни қандай қилиб ўқув жараёнида қўллаш мумкин. -Ma'rifat nuri газетаси, 20 сентябр 2007 йил.
2. Йўлдошев Ж.Ф., Усмонов С.А. Педагогик технология асослари.-Тошкент, 2005.
3. Каримжонов И.А. ва бошқа. Янги педагогик технологиялар.-Тошкент, 2002.
4. Сайдахмедов Н. Янги педагогик технологияларни амалиётга қўллаш. Тошкент, 2000. йил.
5. Панфилова А.П. Инновационные педагогические технологии. Активное обучение/Учебное пособие-Москва: Издательский центр "Академия", 2009.-192.
6. Психолого-педагогическое сопровождение реализации инновационных

образовательных программ / Под ред. Ю.П.Зинченко, И.А.Володарской. - Москва: Изд-во МГУ, 2007.-120 с.

7. Толипов У .К,-, Усмонбоева М. Педагогик технология: назария ва амалиёт. - Тошкент: “Фан”, 2005. - 205 б.

8. <http://www.bj.pu.ru/method/4-13.html>.

9. [http://ru.wikipedia.org/wiki/Методы обучения](http://ru.wikipedia.org/wiki/Методы_обучения).

10. 17. <http://paidagogos.com/?p=124>.